Defektriceelev på Gørding Apotek 1959-1963

Af Nora Olesen

Min skolegang først på Ilsted skole herefter på Gørding Folke- og Realskole afsluttede jeg med præliminæreksamen i sommeren 1959. Den 15. august begyndte jeg på Gørding Apotek som elev med et ½ års prøvetid. Prøvetiden blev brugt både på selve apoteket og med at gå til hånde i privaten. Læretiden var derefter 3 år og indebar handelsmedhjælpereksamen med apotekslære.

Gørding Apotek

Personalet på apoteket bestod af apoteker Gustav E. Anthonisen, hans hustru Helene Bogø Anthonisen, provisor exam. pharm Dahl,

Apoteket set fra gården. *(Foto: Fotograf ukendt, i privat eje)*

Fra venstre elev Ingrid Aagaard Thomsen (født Knudsen), elev Nora Lillian Olesen (født Poulsen), apotekerfrue Helene Anthonisen og apoteker Gustav E. Anthonisen. 1961. *(Foto: Laumann Foto, Gørding Sognearkiv)*

defektrice Asta Holm Jensen og rengøringshjælp Erna Knudsen, som også hjalp til med vask af flasker.

Arbejdstiden var fra kl. 8.00 til 12.00 og 13.30-18.00, lørdag 8.00-12.00. Apoteket havde en særordning med at have middagslukning fra kl. 12.30 til kl. 14.00. I den tid kunne jeg nå at cykle hjem til Ilsted og spise middagsmad og så være tilbage til åbningstiden kl. 14.00.

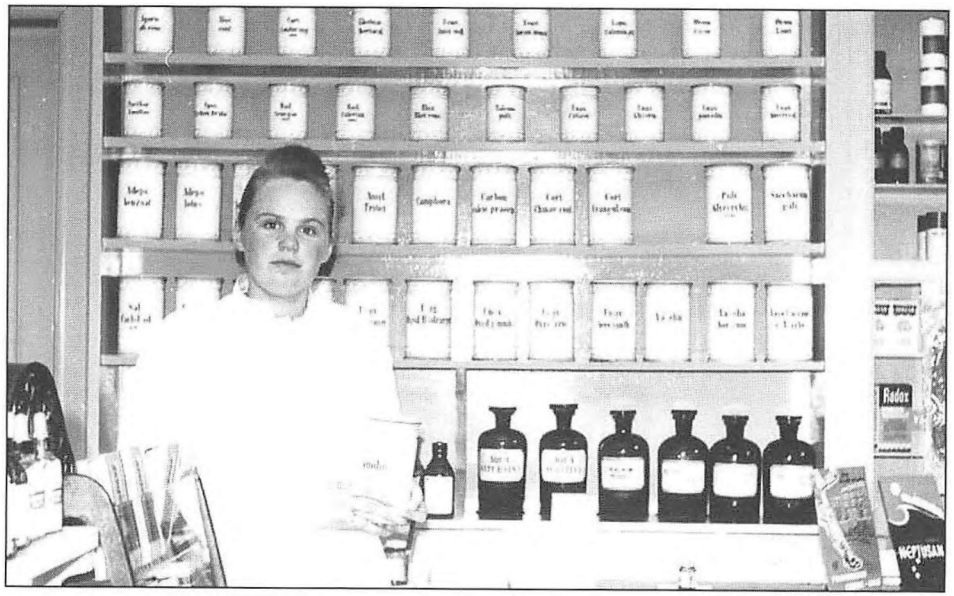

Nora Lillan Olesen (født Poulsen) som elev på Gørding Apotek, ca 1961.
(Foto: Fotograf ukendt, i privat eje)

Lønnen var den første måned 242 kr. Den steg i løbet af min elevtid, og det sidste år var den steget til 317 kr.

Fremstilling af medicin

Det daglige arbejde på apoteket var noget anderledes dengang. Jeg begyndte arbejdsdagen med at tørre støv af i selve apoteket. Her var standglas af hvidt porcelæn, fremstillet til apotekets åbning i 1903 og masser af glasflasker både i skranken og i recepturen.
Stort set al medicin blev fremstillet på stedet. Vi havde en håndrevet tabletmaskine, den blev ikke brugt ret meget. Da jeg var på fagskole og fortalte om maskinen, var der stor undren. Hostesaft blev kogt af saft fra Skelskør Frugtplantage, tilsat sukker og forskellige medikamenter. Vores opskriftsbog hed en Farmakope. Vi havde også en håndskrevet bog med mange opskrifter på alt fra smøremidler med myresyre mod gigtsmerter til miksturer og cremer. Skulle vi fremstille Pectyl Brystdråber, som indeholdt bl.a. lakrids, skulle bloklakrids først opløses i salmiakvand og derefter koges med sukker og andre smagsstoffer. Til de stærke brystdråber blev der tilsat opiumstinktur. Norske brystdråber blev bl.a. tilsat æter. Gule brystdråber solgte vi meget af. Det smagte næsten som likør og havde en pæn alkoholprocent.
Smertestillende midler, var på det tidspunkt ofte "pulvere" i papirkapsler, bl.a. 1 grams Acetylsalicylpulvere, som blev solgt i håndkøb. Pulverne blev "klippet" med en pulversaks af horn. Deraf navnet "pulverheks" om den der klippede. Vi kontrolvejede ofte pulverne. Smertestillende piller mod især galdestenssmerter Opiopapaverin Atropisae, som indeholdt opium og andre stærke sager samt bindemidler, blev rullet ud i stænger og skråret op i 50 stk. på et pillebræt. Der skulle man have et godt øjemål, for pillerne skulle veje lige meget. Pillerne blev trillet færdig i talkum og blev opbevaret i glas med signatur.
Dr. Karkov fra Bramming havde sin egen opskrift på smertestillende pulvere. Dem havde vi på lager i en grøn metaldåse. Vi havde også "gule pulvere" tribromphenol på lager. Disse blev brugt mod mavesår.
Stikpiller, med det smertestillende middel petidin, blev også fremstillet med håndkraft. Stikpillerne bestod af kakaosmør, som smeltede ved legemstemperatur, tilsat det smertestillende middel. Man skulle ikke være fummelfingret, når stikpillerne skulle formes, så gik det galt. Stikpillerne blev også rullet i talkum, lagt i æsker og sat på køl.

Børnepudder blev også fremstillet på apoteket. Det bestod af talkum og et smertestillende middel, der blev sigtet og fyldt på dåser. Dette arbejde, foregik i skuret bagved apoteket, da det støvede meget. Efter recept fra lægerne, blandede vi miksturer mod f.eks. mavegener. Vi havde en vægt i recepturen, hvor vi satte flasken op i vægtskålen til højre og derefter kontravægt i vægtskålen til venstre. Alle medikamenter blev fundet frem. Når man havde vejet noget af, blev vægtstykket lagt foran den flaske, der var taget af. Farmaceuten kom derefter for at kontrollere, om alt var i orden. Derefter skulle indholdet takseres. Det foregik også ved håndkraft, alle priser blev lagt sammen, og der var også et gebyr for arbejdet. Signatur med flaskens indhold skulle også skrives i hånden.
Fra hudlæger fik vi også recepter. Salver, blev fremstillet efter samme mønster som miksturer og fyldt på tube eller i æske. Salver, som kunne indeholde både tjære og svovl, skulle blandes med salvegrundlag i en porcelænsmorter.
I Åbenrå boede en hudlæge Dr.Unna, som folk herfra konsulterede. Det var lidt træls at få en sådan recept indleveret lige før lukketid.
Vi fremstillede selv Dermotel håndcreme, som blev solgt i håndkøb.
Efterhånden kom der fabriksfremstillede varer.
Gørding havde i rigtig mange år 2 praktiserende læger. I Vejrup praktiserede læge Iversen. Han havde speciale i behandling af skinnebenssår.

Et kig ind i apoteket, 1966. *(Foto: Fotograf ukendt, i privat eje)*

Medicin til dyr

Apoteket solgte også medicin til dyr, fremstillet efter recept fra dyrlægen, bl.a. Dixantogen olie, til behandling af ringorm. Vi fik lanolin hjem i 10 kg spande. Lanolinen blev smeltet i et rustfrit stålkar på gasblusset i laboratoriet og blev til Dixantogen tørstof. Det lugtede ikke særlig godt, men var et effektivt middel. Det var lagervare. Levertran til dyr fik vi hjem fra en fabrik i Esbjerg i tromle. Sofus Nielsen bragte tromlen med hjem på sin daglige fragttur til og fra Esbjerg. Jeg måtte så hjælpe med at læsse af. Der blev sat 2 brædder op til ladet, så var det om at holde imod, så man ikke fik tromlen ned over fødderne. Dét kunne man også bruge en elev til dengang.
Levertran til dyr (grise) tappede vi fra tromlen med levertran, som var anbragt i et jernstativ vi kunne vippe. Dunkestørrelsen var 1 liter, 2½ liter og 5 liter.
Når det så rigtig var vinter, frøs trannen i tromlen. Så måtte jeg og en af apotekerens sønner sidde ude i gården med en blæselampe, som vi satte under stativet, for at tø trannen op og holde den flydende.

Sven Anthonisen og Nora Olesen i apotekergården, ca 1961.
(Foto: Fotograf ukendt, i privat eje)

Sygeplejeartikler og håndkøbsudsalg

Apoteket forhandlede også sygeplejeartikler, bla. Ideal bind (elastikbind), som vi købte hjem i ruller med 25 m. Det målte vi så op i forskellige længder. Bindene blev brugt til støttebind på arme og ben.

Håndkøbsudsalg havde vi i Jernvedlund, Vejrup og Bobøl. Et udvalg af håndkøbsmedicin blev leveret til en privatperson og opbevaret i vedkommendes stue i et dækketøjsskab og solgt herfra. Apotekeren kørte ud, og jeg var med for gå ind med varerne og se efter, hvad der manglede af varer. Det skulle vi så have med næste gang. I Gredstedbro praktiserede Dr. Dejgaard. Han havde en speciel tilladelse til at drive husapotek. Det vil sige at han fik leveret receptpligtig medicin med banderole på. Han skulle så afregne med apoteket.

"Poul Rutebil"

Til daglig forsendelse af medicin til kunder i Stenderup og Jernvedlund brugte vi "Poul Rutebil". Poul Poulsen fra Holsted. Han kørte hver eftermiddag en rute fra Holsted over Stenderup, Gørding og Jernvedlund til Ribe. Tiden passede med besøgstiderne på Ribe Sygehus og derefter kørte han så tilbage ad samme rute. Poulsen afleverede medicinpakker undervejs. Det kunne være dyrlægemedicin, hvorpå der stod en adresse og "afleveres i hækken".

Visitators besøg

Når kalenderen nærmede sig 1. september, skulle jeg om morgenen, holde særligt øje med biler, som parkerede på pladsen ved Gørding Mølle. Det kunne være visitator. Han kom på uanmeldt kontrolbesøg hvert år i begyndelsen af september. Når han kom, var det om at blive klar. Hvis der var noget, han ikke skulle se, skulle vi have det af vejen straks. Visitator kontrollerede bl.a. vægtfylde i opløsninger, kontrolvejede pulvere og piller fremstillet i hånden. Han kontrollerede også beholdningen af Spiritus alkoholisatus (92%), som opbevaredes i en tønde i kælderen. Der blev ført regnskab i en særlig bog. Det kunne dog ske, at der var overskud, af det blev der så lavet appelsinlikør til jul. Udlevering af medicin med narkoindhold blev ført ind i en særlig bog med navn på medicinen, og til hvem den var udleveret. Listen blev indsendt til Embedslægen kvartalsvis.

En specialitet blev fremstillet af apotekeren selv. Det var et lig-

tornemiddel, som indeholdt salicylkollodium og blev farvet lyslilla af lidt krystalviolet. Derefter blev det fyldt i små flasker, proppet og dyppet i paraffin, for at forhindre fordampning. Midlet blev også solgt til andre apoteker. Navnet var " En ven i Nøden".
Medicinalvarer fik vi leveret fra Mecobenzon i Kolding eller Max Jenne i Åbenrå. Hvis vi bestilte i Kolding om morgenen, kunne jeg hente pakken direkte ved godsvognen inden middag. Sygeplejeartikler og instrumenter af forskellig slags, blev købt hos Simonsen og Weel a/s i København.
Sygekasserne var dengang en privat forening, og på landet cyklede en dame rundt, for at hente kontingent. I Gørding var sygekassekontoret i Nørregade ved Biografen.
På apoteket sorterede vi hver måned recepter på medicin, hvortil der ydedes tilskud. Recepterne blev så sendt til de forskellige sygekassers kasserer i de omkringliggende sogne. Til Føvling sygekasse skulle man se godt efter adresserne. Fredensgade i Holsted St. hørte dertil. Det var ikke så rart at få recepter retur.

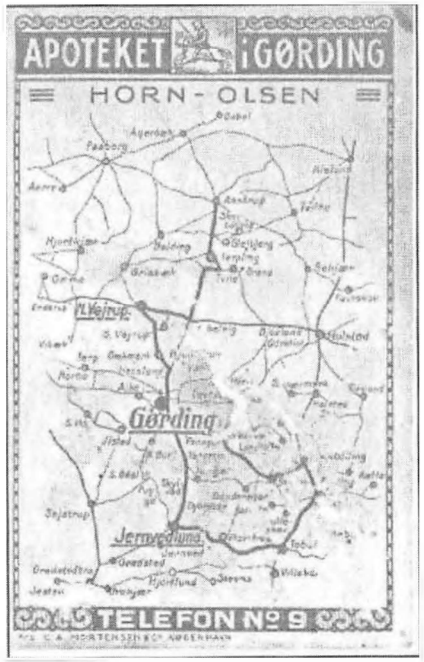

Forsiden af en receptkuvert fra 1930'erne, hvor man kan se Gørding Apoteks virkeområde. Bemærk rytteren øverst, der er motivet fra Gørding Herreds segl.
(Fotografisk gengivelse fra Lokalårbogen 2003)

Prospektkort fra 1930'erne der viser Gørding Apotek i Søndergade.
(Foto: Gørding Sognearkiv)

Ansatte ved DSB var medlem af en særlig sygekasse, og regninger dertil skulle sendes til København. Dr. Jensen i Gørding var også Jernbanelæge.
Gørding Apotek, der var oprettet i 1903, var flere gange truet på sin eksistens. Apoteker Anthonisen havde god kontakt til ministerierne. Han var i familie med Viggo Kampmann og det kan muligvis have hjulpet. Apoteket blev først lukket i 2006.
Inden afslutningen af min læretid, var jeg i Vejle på kursus i Apotekslære, som en del af min handelsskoleeksamen. Efter elevtiden, arbejdede jeg på apoteket indtil 1966. Efter 10 år på hjemmebane, begyndte jeg som sekretær for læge John Bakke og var ansat på 20 timer ugentlig der indtil 2006.

Nutiden

I min tid er der sket stor udvikling inden for apotekervæsenet og lægepraksissen. En enkeltmands praksis ændrede sig til et lægehus med 3 læger, en uddannelseslæge, en sygeplejerske og 2 sekretærer. Det har været meget spændende at være en del af.

Arbejdet på apoteket har også ændret sig meget. Der er ikke længere medicin-fremstilling og sikkerhedsbestemmelserne, som var mangelfulde i min læretid, er nu omfattende. Arbejdet er i dag gennemdigitaliseret.

Ordforklaring:

***Farmakope** - autoriseret fortegnelse over lægemidler med forskrifter for deres sammensætning og anvendelse (ordnet.dk).*

***Pulversaks** - Pulversaksens ene kæbe er forsynet med en ske, der ved forskydning af et metalstykke kan gøres større eller mindre efter pulverets vægt, og som fyldes ved at indføre pulversaksen i pulveret. Pulversaksens anden kæbe er forsynet med en afstryger, der ved klipningen frembringer en plan overflade på det pulver, som findes i skeen. De klippede pulvere kan hældes direkte fra pulversaksen ned i pulverkapslerne. (Dansk Farmacihistorisk Fond)*

***Receptur** - det sted i et apotek, hvor medicin tilberedes efter recept (lex.dk).*

***Signatur** – flaskens etikette. På etiketten blev det skrevet hvad flasken indeholdt. Efter at farmaceuten havde godkendt indholdet, skrev vedkommende sin signatur på etiketten. Nora Olesen fortæller: Til f.eks. Gule brystdråber havde vi en færdigtrykt signatur med rytteren fra seglet. Det var apotekets varemærke.*

Om forfatteren:

Nora Olesen (f. 1943 i Ilsted) er uddannet defektrice, har arbejdet som medhjælpende ægtefælle i familiens tømrer- og snedkervirksomhed samt i mange år hos Lægerne i Gørding som sekretær. Har været med i Gørding Sognearkiv siden begyndelsen i 1975.